

Ф. КОВАЛЬ – ПОПУЛЯРИЗАТОР ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА НА ЗАХОДІ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Випуск 1(31).

Бочко М. Ф. Коваль – популяризатор творчості Тараса Шевченка на Заході; 13 стор.; кількість бібліографічних джерел – 17; мова – українська.

Анотація. У публікації аналізуються окремі літературно-критичні та публіцистичні статті Ф.Ковалю, в яких він писав про велич Т.Шевченка та вплив його творчості на формування свідомості українського народу, а також популяризував на Заході його творчість.

Ключові слова: Тарас Шевченко, свідомість українців, література української діаспори, Федір Коваль, популяризатор творчості, завдання нащадкам.

Федір Коваль (1913-1987) – маловідомий поет, літературний критик, публіцист, помітний діяч української еміграції. Він уродженець Закарпаття, активний учасник визвольних змагань за самостійну і соборну Українську державу. Не всі факти біографії письменника на сьогодні з'ясовані. Це стосується і його внеску в українську культуру.

Живучи далеко від рідного краю, Ф. Коваль переймався його долею, зокрема і функціонуванням української мови не тільки в Радянській Україні, але і в еміграції, популяризував на Заході творчість Т.Шевченка, а також українську культуру в цілому.

Нам відомі дві збірки його поезій – «Зелені ромби» і «Спудей», а також літературно-критичні та публіцистичні статті. Письменник присвятив Кобзареві поезії «Вогонь Антея» та «Генії не вмирають» і низку статей – ювілейних, оглядових, есеїв, рецензій, відгуків про видання його творів та окремих шевченкознавчих праць, що з'явилися в еміграції та УРСР. Крім того, у його публіцистиці часто знаходимо посилання на Т. Шевченка – «неофіційного провідника народу, некоронованого, вічного короля України» [8].

У своїх статтях Ф. Коваль розкривав велич Шевченківського генія та вплив його творчості на формування свідомості українського народу, захоплювався здатністю нашого національного поета до пророчих передбачень, його вірою в майбутнє українців, хоч рівень їх світосприйняття на тому етапі Т. Шевченка не задовольняли. Автор відгукувався на окремі твори поета та шевченкознавчі праці, наголошував на труднощах із Шевченковим життєписом, вникав у дискусії навколо нього, досліджував, як сприймають Тараса Шевченка в різних країнах світу, зрідка оцінював переклади його поезії на інші мови. Поет-емігрант також цікавився, яке місце займають твори Кобзаря в програмах загальноосвітніх шкіл та вищих навчальних закладів Радянської України, якими тиражами видаються, як забезпечені ними бібліотеки та ін.

Як сприймав Ф. Коваль постать Т. Шевченка і його «вагу для нації»? Він захоплювався геніальністю його мислення, називав Шевченка «сущим Пророком», найбільшим Генієм національної честі, який залишив нащадкам свою безмежну «неземських вимірів віру, віру в загибель темних сил на рідній землі і запанування сонцерадісного дня» [7]. Критика вражала і шляхетність душі «найбільшого нашого національного генія», його колосальний гуманізм, який, на погляд Ф. Ковалю, «підготувала історія українського народу». Він відзначав, що безмежна любов до ближнього, до людини загалом у Т. Шевченка настільки велика, що навряд «чи знайдемо їй рівну у світовій літературі» [2]. Дослідник переконаний, що саме могутній гуманізм Кобзаря забезпечив «глибокі людські первні» його творчості. Таким же є і «патріотизм Шевченка, і то у найвищій мірі безсумнівний, – це дороговказ для багатьох грядущих поколінь і для поетів» [12]. «Тому-то «Кобзар» в Україні заступає поки що брак інших патріотичних видань. Він дбайливий і сумлінний виховник», – писав Ф. Коваль [2].

Порівнюючи Т. Шевченка з великими посталями світової культури (А. Міцкевичем, Ш. Петефі, Ф. Шіллером, Г. Гейне, Дж. Байроном), які збагатили свої літератури творами незрівнянної мистецької вартості, «розсвітивши зірку поезії на найвищому шпилі людського генія», Ф. Коваль переконливо доводив, що «Шевченкова роль в українській культурі і долі та житті українського народу далеко ширшого значення, впливу, пієтизму до поета» [7].

Для українців, наголошував Ф. Коваль, Шевченко – «не тільки найбільший поет, втілення наймогутнішого національного генія, але й найбільший борець за рацію існування українського слова в літературі й друці... Шевченко натомість надав українському слову біблійного звучання; воно його устами почало говорити про велику внутрішню драму, про трагедію людської душі, про страсті ближнього. Він відстояв українську мову до тієї міри, що вже дуже важко боротися з

рацією її існування та здобутками» [7]. Як поет, Шевченко довів усьому світу, що українці не є «нацією гречкосіїв», яка «нездатна на високий політ творчої думки, на вияв глибоких і ніжних почуттів людської душі». Він «заграв на найвишуканішій арфі українську чудотворну мелодію. Нею почав, як колись Орфей, зачаровувати навіть звірів. Слухало його й каміння. І даремно, що багато москалів, між ними й деякі літературні критики, насміхалися, що «українським діалектом» пробують говорити про те, про що говорять виробленими мовами, що пише під народний ритм і т.д.» [7].

Очевидно, маючи на увазі таких критиків, у статті «Вічний пам'ятник Кобзареві», написаній з приводу 125-річчя появи «Кобзаря», Ф. Коваль акцентував, що тяжіння Шевченка в багатьох творах до фольклору – «це могутній гімн національному генієві, народній пісні... Передати у своїй творчості красу і дух української пісні пробували й інші поети, однак Шевченків геній стояв найближче до національного генія і проявив найбільшу силу... поет підніс цю пісню на небувалу височінь, зрівнявши її зі святощами, як невід'ємну частину національної самобутності» [3].

На думку дослідника, Шевченко також «вичарував із глибин української мови та української душі небуденне сяйво. Силою і глибиною почувань він перевершив не одного генія світової літератури» [7]. Високо оцінюючи магію слова Т. Шевченка та його визначну роль у формуванні національного світогляду, Ф. Коваль пристрасно заявляв: «Ніхто з українських поетів, навіть у добу самостійності, не здобудеться на слово такої великої силової напруги, такого грандіозного патосу і такої простої та глибокої правди» [1]. Така ж експресія відчутна у словах критика, коли йдеться про Шевченків ідеал матері: «І не було після Шевченка іншого поета, який піднісся б так високо у трактуванні жінки-матері, піднісши одночасно й її до надзоряних вершин» («Величний образ матері»).

Про загальнолюдське значення творчості Великого Українця і вплив його поглядів на світогляд і зростання свідомості народу Ф. Коваль писав і в статті «Відзначаючи Т. Шевченка». Він переконливо доводив, що Шевченко «зумів висловити» не тільки те, що довгими роками наростало в його душі, але й те, «що століттями накипіло в душі народу». І «ніхто ніколи не висловив такого докору в бік царів і Росії, як Кобзар»... Тому ця «велика відвага підносить його в ряди найбільших героїв світу, а страждання за Україну ставить його між найбільших мучеників» [2]. «Апостол черні» не міг спокійно дивитися на чиєсь горе, а ще з більшою силою протестував проти спільного горя, і коли заступався за покривджених, то ніколи не думав про наслідки... Вказуючи на синтез інтелектуальних і моральних рис Шевченка, публіцист Ф.Коваль неодноразово наголошував: «Якби Тарас Шевченко у своїх творах вихваляв тодішню владу, то напевно вона не заборонила б йому писати.

Але тоді не було б і геніального письменника Шевченка. Де ж сьогоднішні Шевченки?» («Партія боїться письменників»).

Критик був переконаний, що саме морально-етичні засади Шевченкових творів, пристрасність його слова пробуджували національну свідомість. «Українство перед Шевченком існувало в етнічних, неформлених, либонь, більше спорадичних формах. Воно існувало ще в традиціях козаччини і її відгомні. Відомо, що Шевченко не писав ні статей, ні книжок на цю тему, але його твори сказали набагато більше і переконливіше», – зазначав Ф. Коваль [2]. Він звертав увагу читачів, що на перший погляд «дуже проста форма» Шевченкових творів іноді надто «складна за змістом», адже у його поезії передана глибинна енергія і духовний досвід української нації. Отже, дослідник сприймав Шевченкову «простоту» як печать великого мистецтва.

Ф. Коваль вважав, що «за сучасне національне обличчя наш народ, здається, найбільше зобов'язаний Шевченкові» [2]. Як відомо, уже за життя Шевченка слова «Кобзар» і Шевченко стали синонімами. Розуміти доцільність самої назви та зміст збірки можна було тільки знаючи історію українського народу. Шевченко ніби продовжив функцію історичних кобзарів, які на народному інструменті підтримували волелюбний дух українського народу, будили його свідомість, прагнення до свободи. У той період, коли кобзарів переслідували, Шевченко став на сторожі долі нації, а пізніше – його «Кобзар». «Ця назва – це вічний пам'ятник народному співцеві-кобзареві, який поєднував у собі глибокий патріотизм і безмежну любов до народної творчості. Цим Шевченко ще більш наблизив свою творчість до народу й утотожив її і себе з ним» [3].

Коли ми говоримо про Шевченка, «не слід забувати двоплощинність його таланту», – наголошував Ф. Коваль. У літературно-критичних статтях автор неодноразово звертав увагу на те, що, захоплюючись «Кобзарем», ми згадуємо і Шевченка-маляра. І «... хоч геній його таланту в малярстві не проявився до тієї міри як у поезії», але «малярство – це не щось побічне в духовому й інтелектуальному формуванні поета, а щось фундаментальне, на чому виріс Шевченко-поет». Проте «для критичної людини може бути достатньо того, що йдеться про митця самобутнього, зі своїм почерком, своєю мистецькою індивідуальністю» [14]. Особисто для українського поета-емігранта Шевченко був «Рембрандтом Сходу» [15]. Так високо оцінив Ф. Коваль мистецьку спадщину Шевченка.

Перебуваючи в еміграції, він як патріот був зацікавлений детальніше ознайомлювати інші народи з творчістю Т. Шевченка, бо розумів, що від популяризації української літератури і культури на Заході великою мірою залежатиме і зростання інтересу до України в світі, а згодом і її роль

у міжнародних взаєминах. Як співробітник окремих періодичних видань, Ф. Коваль, покликаючись на окремі статті про Шевченка, опубліковані у радянській пресі, інформував читачів про музеї та пам'ятники Шевченку, місця, пов'язані з його життям і творчістю, про збирачів Шевченкіани та інсценізацію його творів, а також про тих, хто писав музику до них. Проте поет-емігрант, як правило, доповнював їх важливими маловідомими фактами або розставляв власні акценти у сприйнятті текстів.

Зокрема, у відгуку на книгу Є. Шабліовського «Гуманізм Шевченка і наша сучасність» він висловив думку, що така постановка питання більше підходила б еміграційному досліднику, оскільки уже самим аспектом розгляду – зіставленням гуманізму Шевченка з сучасністю – літературознавець «наставив свій маршрут на нещирість». Крім того, Ф. Коваль вважав, що названа книга не розкриває гуманізм Кобзаря як квінтесенцію української духовності, хоча є в ній «чимало позитивного», як ось такі місця: «Разом із тим творчість Шевченка є гнівним обвинуваченням і вироком усім душителям свободи, «новим катам», що зазіхають на честь і незалежність народів». Рецензент додав: «Хто в Україні не сліпий і не глухий, зрозуміє, як і годиться» [1].

Цікавими також є погляди поета-емігранта на критику. Зокрема, у рецензії на журнал «Україна і світ» (Ганновер, 1962, зош.24) він згадував і вміщену тут статтю Ігоря Качуровського «Поет самоти та безнадії», де мовиться про «канонізованого українцями Шевченка». Ф. Коваль відзначив, що мати свій погляд на окремі літературні явища «не є в засаді негативом»: читач «не мусить погоджуватися» з ідеєю чи концепцією автора. Такий підхід до проблеми рецензент вважав правильним, бо «може піднести шевченкознавство на вищій рівень, а з ним і українську культуру».

У дискусіях про найбільшого українського поета та його твори Ф. Коваль підтримав «молодого» «талановитого» критика Є. Сверстюка, котрий «має свій погляд, свій підхід до оцінки явищ, свій кут бачення», незважаючи на те, що на рідних землях «існує тільки єдина офіційна правда, проголошена партією й урядом; вона абсолютна» [6].

А от автори збірника «Т. Г. Шевченко в Нижньому Новгороді» (друге, доповнене видання), на думку критика, применшили значення Т. Шевченка. Та він нікому не дорікає, бо «Шевченкова зірка від того не померкне і не змаліє» [10]. Ф. Коваль пояснює це загальною атмосферою: Україну мало знають у світі. І яскравим показником цього є зведення пам'ятників Шевченку поза межами України – в США, Канаді, Аргентині, Франції, проте у сусідніх країнах їх нема. Як відомо, поляки до 100-річного ювілею Міцкевича, у 1954 році, видали у Варшаві ілюстровану біографію поета німецькою мовою (для німців). Подібний життєпис Шевченка, писав Ф. Коваль, «треба

було кинути» різними мовами на міжнародний ринок, проте цим має турбуватися уряд держави. Адже «література, як частина культури, не знає національних кордонів. Шекспір, Данте або Гомер дорогі кожній культурній людині – незалежно від того, до якого народу не належали б – як загальнолюдські генії, які збагатили нас духово. Вони хоч національні, але й разом понаднаціональні, вселюдські» [15]. Ф. Коваль вважав, що таким є і наш Тарас Шевченко. Тому він зрадив, коли нарешті національна комісія України в справах ЮНЕСКО підготувала відповідні заходи, щоб до його календаря «Святкування роковин великих людей і подій» були внесені й визначні українці. У 1961 році ця міжнародна організація відзначила вже 100-річчя з дня смерті Т. Шевченка, а в журналі «Кур'єр ЮНЕСКО» англійською, французькою, іспанською та російською мовами з'явилися дві великі ілюстровані статті про нього. Розповідаючи про підготовку до 150-річчя від дня народження Т. Шевченка, Ф. Коваль відзначав, що еміграція має великі труднощі не тільки з популяризацією справжнього Генія світу – Шевченка, але й інших діячів української культури, бо Україна на міжнародному форумі дебютант: «про Україну в світі або знають дуже мало, або нічого, або викривлено, мовляв, вона а ля Пенсильванія, одна з провінцій Росії» [13]. І хоч за півстоліття еміграція багато зробила, щоб світ глибше пізнав Шевченка, все ж Україна для нього «тільки треторядна країна, щось у роді якогось Мадагаскару на європейському континенті» [15].

Хоча є й інші приклади. Незважаючи на те, що влада Угорщини здавна проявляла нетерпимість до українських тенденцій закарпатців і до їх зв'язків із братами по той бік Карпат, угорські письменники, наголошував Ф. Коваль, завжди цікавилися українською літературою, особливо в останні десятиріччя XIX століття. Тарас Шевченко став першим українським поетом, із яким познайомилася Угорщина. Крім перекладів віршів, в угорських журналах з'являлися і біографічні нотатки про Шевченка. Напевно, близькість ідейного спрямування творчості найбільшого національного поета Угорщини Шандора Петефі до поезії Шевченка сприяли такому активному інтересу до великого Кобзаря, – писав згодом відомий угорський поет Тібор Барабаш. Збірки Шевченкової поезії угорською мовою з'явилися уже в 1951 та 1953 рр. у перекладі Антала Гідаша та Шандора Вереша, які були «обізнані з усією творчістю українського Кобзаря». Третій том перекладів вийшов у 1961 році до 100-річчя з дня смерті Шевченка. У ньому вміщені й 10 варіантів «Заповіту», який перекладали різні автори, починаючи від 1916 і до 1961 року. Дослідник підкреслював, що це стало своєрідним змаганням «за кращий переклад невмирущих Шевченкових думок». Важливим є й те, що у пресі заговорили про всевітнє значення українського поета. Ф. Коваль інформував читачів Заходу,

що в ювілейні роки (1961, 1964) угорська преса приділила українському поетові «більше уваги, ніж будь-котрому іншому» ювілярові. Крім того, Шевченківські роковини широко відзначалися не тільки в Будапешті, але і в інших містах Угорщини («Шевченко в Угорщині»).

Французи з Шевченком познайомилися ще в 60-х роках, – писав Ф. Коваль у статті «Українсько-французькі літературні взаємини». Дещо зробили для популяризації української літератури французькі славісти, присвятивши кілька праць і творчості Шевченка. Серед них Люї Леже, Віктор Тіссо, Анатоль Леруа, «який назвав Шевченка національним генієм». А дослідник і визнаний поширювач його творчості Еміль Дюран сприймав поему «Наймичка» як «геніальне надбання вселюдської літератури».

Після ознайомлення з кількома статтями, що стосуються популяризації Шевченка у Франції, які були опубліковані в радянській періодиці, Ф. Коваль дійшов висновку, що еміграція зробила набагато більше, ніж УРСР, хоч емігранти не мають «ні Шевченкового наукового інституту, як мають німці Інститут Гете..., ні культурних аташе при своїх посольствах та амбасадах, які вели б так звану культурну політику свого народу за кордоном» [17].

У статтях Ф. Ковалю неодноразово наводяться також переконливі факти про вплив творчості Т. Шевченка на інші літератури, «бо він їх огріває полум'ям людяности, співчуття і прометеївського бунту проти носіїв ярма». Інколи він надає слово самим письменникам: «Частина вогню, бушуючи в поезії Шевченка, перейшла... в кров і тіло болгарського народу («Шевченко в болгарських перекладах»).

Як журналіст, Ф. Коваль постійно дописував до багатьох газет лаконічні статті-відгуки на події, що відбувалися на рідних землях (це був його заробіток на життя). Чимало з них стосуються постаті Кобзаря. Його турбувало і те, як готується світ до відзначення ювілеїв Шевченка («Як відзначатиме Україна Шевченківські роковини?», «Українська культура на еміграції» та ін.), які його твори видаються та перекладаються іншими мовами («Перше повне видання «Кобзаря» в Московщині», «Шевченко в болгарських перекладах» та ін.), які інсценізовані («Гайдамаки» на сцені» та ін.), якими експонатами поповнюються музеї («Київські дома вшанування Шевченка», «15-річчя Державного музею Т. Г. Шевченка» та ін.), як забезпечені творами Шевченка бібліотеки («Заворожене книжкове коло» та ін.) та як сприймає світ найбільшого українського поета («Шевченко в Угорщині», «Україніка в Італії», «Шевченко у Франції» та ін.).

Турботу про музеї Т. Шевченка, місця, пов'язані з його життям і творчістю («Шевченківські місця»), пам'ятники поету («Пам'ятник Алчевського», «Пам'ятник Шевченкові у Москві», «Про пам'ятник Шевченкові і большевицьке

огірчення» та ін.) Ф. Коваль вважав нещирою демонстрацією влади. Оскільки популярність Шевченка серед українського народу була колосальною, вона змушена була вдавати, що турбується розвитком української культури і вшануванням її національного генія. «Доказом цього, – писав він, – є знищення в 1934 р., під час перебудови Києва, малої симпатичної церковці, в якій була виставлена труна з тілом Шевченка після його перевезення з Петербурга, щоб поховати над Дніпром, на його Батьківщині, як він собі цього бажав» [11]. 100-річчя з дня смерті Шевченка, на думку критика, також відзначалось із розрахунком на зовнішній ефект: мова, за яку Шевченко так постраждав (навіть видав «Буквар» для дітей, щоб нею навчались) і яку він безмежно любив, трактується на його батьківщині... як щось меншовартісне «з явною тенденцією урядових і партійних чинників усунути її з ужитку, зробити її мертвою... але ж український народ не кількामільйонний, це велика нація і числом, і економічними та духово-культурними спроможностями, і вона мусіла б мати більші національні амбіції та аспірації... На Заході навіть немає ніякого підручника для вивчення української мови зацікавленими чужинцями... а... зрадники своєї нації... стоять в авангарді... усунення з ужитку мови великого Кобзаря...» [4].

Ф. Коваль написав і кілька рецензій на переклади творів Шевченка. Зокрема, він відзначив, що його поезія в перекладах польською мовою з'явилася ще за життя поета у газеті «Кур'єр Віленський». У статті «Шевченко у польських перекладах» Ф. Коваль інформував читачів, що до 100-річчя з дня смерті Т. Шевченка в Польщі готується книга про поета, нове поширене видання його вибраних поезій, знову перевидається Шевченківський журнал, а також окремі повісті. Перекладач Шевченкових творів Єжи Єнджеєвіч опублікував і статтю «Проза Шевченка» польською мовою, в якій високо оцінив її мистецьку вартість, наголосивши, що вона «свідчить не тільки про талант, але і про гідну подиву живучість, надзвичайну силу волі і характеру великого українського письменника» [16]. На думку Є. Єнджеєвіча, цікаві суспільні і філософські спостереження, які є в повістях, свідчать про надзвичайну начитаність автора, його ерудицію та широкий кругозір, що дає можливість ближче ознайомитися зі світоглядом Шевченка та його мисленням. Польський перекладач підкреслив, що Шевченко «знав досконало не лише московську мову, але й польську та церковнослов'янську» [16]. До речі, Є. Єнджеєвіч уперше переклав польською мовою повісті Шевченка. До цього польський читач не знав про їх існування.

Ф. Коваль вважав, що перекладач зберіг особливості мови Шевченківських творів, передав багатозначність тексту і тому його працю можна визнати великим внеском у польську перекладну літературу.

Згадував Ф.Коваль багатьох перекладачів поезії Т. Шевченка. Серед них і македонець Райко Жинзіфов (Ксенофонт), який ще на початку 60-х років почав систематично перекладати твори Шевченка болгарською мовою, частина з яких була опублікована («Шевченко в болгарських перекладах»), пізніше (1885 р., а окреме видання – 1917 р.) Людас Гіра перекладав твори Шевченка литовською мовою («Українські автори литовською мовою»); з італійських перекладачів Ф. Коваль називав П. Паволіні (перші переклади італійською 1889 р. у книзі «Вірші угорського, сучасного грецького і малоруського народів»), професора слов'янської філології Етторе Ло Гатто, який не тільки перекладав поезії «найбільшого» українського поета, але й 1933 року опублікував в «Італійській енциклопедії» статтю про Шевченка, підкресливши народний характер його творчості («Україніка в Італії»).

Журналіст Ф. Коваль завжди тепло відгукувався про тих, що писали про Шевченка, збирали матеріали, які стосуються його життя і творчості. Ознайомившись (зі сторінок радянської періодики) із самовідданою працею одного з наших земляків – бібліографа Юрія Меженка, котрий зібрав 15 тис. експонатів про життя і творчість Т. Шевченка, Ф. Коваль вирішив розповісти про неї і читачам Заходу. Він вірив, що Ю. Меженко «ввесь свій копіткий життєвий труд передасть у скарбницю національної культури українського народу, який на цю спадщину має цілковито повне право, бо матеріали, ним зібрані, стосуються національного Генія України, та і сам збирач є сином українського народу» [9]. Для Ф. Коваля життя Ю. Меженка – це зразок служіння рідній культурі.

Особливо щирістю позначені есеї Ф.Коваля про тих представників різних національностей, які не тільки досліджували творчість Шевченка, але й водночас захищали права української мови на вільний розвиток, були «оберігачами українськості», як, наприклад, В. Штраус («Великий приятель України» та ін.) чи данський критик і публіцист, відомий вчений Г. Брандес (1842-1927). Колись німецький письменник К. Е. Францога з таким ентузіазмом розповідав про найбільшого лірика світової літератури Шевченка, що Г. Брандес ще в юності почав вивчати українську мову, щоб в оригіналі читати Кобзаря. У книзі «Подорожні враження в Росії в 1887 р.» (розділ «Літературні спостереження») він помістив літературно-критичний нарис про Шевченка – «найбільшого поета, якого дав світові український народ». Ф. Коваль переконаний, що Г. Брандес «побудував пам'ятник Шевченкові на полі культурного життя Данії». Таких людей дослідник вважав друзями українського народу. Данський критик, на погляд Коваля, очевидно «збагнув глибше українську духовність», коли написав: «Поезія Шевченка є в літературі вищим і найповнішим виразником почуттів та прагнень народу, до якого належить і сам поет» [5].

«Дійсно, поет поставив на сторожі своєї нації своє полум'яне і батьківське слово. Воно наче маяк серед бурхливого моря, але воно й пересторога перед зневірою в годину розпачу... Це глибока віра у перемогу правди, без якої світ існувати не може» [1]. Проте Ф. Коваль вважав, що українське шевченкознавство ще не прочитало Шевченка «доглибно і всеплощинно, що дуже потрібно для майбутніх поколінь» [6], бо «Шевченкова правда така всемогутня..., така безпощадно переконлива... Шевченкову правду слід розглядати як понаднаціональну і понадчасову» [1].

Тому Ф. Коваль наголошував, що перед літературознавцями постає вагомим завданням: «понести це «євангеліє правди» в широкий світ, щоб показати українську правду всюди, – там, де її не знають, і там, де правда фальшива. Показати, що ми народ, у якого найбільший національний геній проявився у поєднанні краси й добра, так як собі колись бажали й уявляли філософічні генії античної Геллади. Тоді будуть залагоджені два головні суттєві первні Шевченкової творчості, – що його нащадки-земляки правильно зрозуміли писані кров'ю його серця твори і познайомили з тією понадчасовою правдою весь світ...» [7]. Поет-емігрант сприймав Шевченка як постать світового значення, нащадки якого мають втілити його національну ідею в життя.

Борець за соборну і самостійну Україну вірив, що в майбутньому «вільна Україна засиле рови шовінізму та ненависти сусідів... і «відчинить вікно в Європу», а тим самим і для Шевченкового генія» [15].

І літературно-критичні, і публіцистичні статті Ф. Коваля переконують, що поет-емігрант оцінював Т. Шевченка як Генія та Пророка України, який своєю творчістю пробуджував і формував національну свідомість народу. Він вважав, що саме з Шевченком відбулося духовне утвердження української нації. Водночас енергетика духовності Шевченка має загальнолюдське значення.

Навіть окремі статті, що стосуються поста-ті Т. Шевченка, переконують, що Ф. Коваль як журналіст і справжній патріот доклав багато зусиль для популяризації творчості Кобзаря поза межами України, щоб вона стала не тільки українською, але й загальнолюдською. Водночас потрібно врахувати, що сучасного читача інколи може не задовольняти стиль текстів Ф. Коваля, проте ніхто не засумнівається у щирості його суджень і переконань, у любові до рідної землі і незмінному прагненні ознайомлювати світ з українською культурою і передусім із її Першим Поетом. Більшість статей (вони переважно написані в 50–60-ті рр. ХХ ст.) на той час були актуальними, а окремі залишаються такими й зараз. Безумовно, оцінювати їх потрібно з відстані часу. За цей період українське шевченкознавство поповнилося цікавими працями, збагатилося новими підходами, що забезпечують глибше прочитання тексту.

І це закономірно: творчість Титана і Генія нації є невичерпною, як і Наливайкова криниця, з якої «черпають воду і вичерпнути не можуть». Отже, доба змінилася, проте слово нашого Національного Генія залишиться «сторожем українськості» на всі віки.

Література

1. Коваль Ф. Викривлювання Шевченкового гуманізму // Християнський голос. – 1964. – ч. 48.
2. Коваль Ф. Відзначаючи Т. Шевченка // Християнський голос. – 1966. – ч. 12.
3. Коваль Ф. Вічний пам'ятник Кобзареві // Українська думка. – 1965. – ч. 22.
4. Коваль Ф. Гідні і негідні способи вшанування геніїв // Українська думка. – 1962. – ч. 16.
5. Коваль Ф. Данський критик про Шевченка // Українська думка. – 1963. – ч. 10.
6. Коваль Ф. Дискусія навколо Шевченка // Українська думка. – 1963. – ч. 29.
7. Коваль Ф. До 100-річчя смерті Тараса Шевченка // Українська думка. – 1961. – ч. 10.
8. Коваль Ф. «Заповіт» // Українська думка. – 1964. – ч. 14.
9. Коваль Ф. Збірник шевченкіани // Українська думка. – 1961. – ч. 21.
10. Коваль Ф. Збірник про Т. Шевченка // Українська думка. – 1959. – ч. 42.
11. Коваль Ф. Київські домівки вшанування Шевченка // Українська думка. – 1961. – ч. 11.
12. Коваль Ф. Оповідання Величка і «Великий льох» // Українська думка. – 1962. – ч. 36.
13. Коваль Ф. Українська культура на еміграції // Християнський голос. – 1962. – ч. 46.
14. Коваль Ф. Шевченкова мистецька спадщина // Українська думка. – 1961. – ч. 34.
15. Коваль Ф. Шевченко за залізною заслоною // Українська думка. – 1972. – ч. 28.
16. Коваль Ф. Шевченко у польських перекладах // Українська думка. – 1960. – ч. 10.
17. Коваль Ф. Шевченко у Франції // Українська думка. – 1966. – ч. 20.

Марія Бочко

Ф.КОВАЛЬ – ПОПУЛЯРИЗАТОР ТВОРЧЕСТВА ТАРАСА ШЕВЧЕНКО НА ЗАПАДЕ

Анотація. В публікації аналізуються окремі літературно-критическіє та публіцистическіє статті Ф. Ковалю, в котрих он писав про величчю Т. Шевченка та вплив його творчества на формування свідомості українського народу, а також популяризував на Западі його творчество.

Ключеві слова: Тарас Шевченко, свідомість українців, література української діаспори, Фёдор Коваль, популяризатор творчества, завет потомкам.

Maria Bochko

F. KOVAL – POPULARIZER OF TARAS SHEVCHENKO'S WORKS IN THE WEST

Abstract. Some literary criticism and journalistic articles of F.Koval in which he wrote about the greatness of Shevchenko and the impact of his work on the formation of the consciousness of the Ukrainian people and also popularized in the West his work are analyzed in this publication.

Key words: T. Shevchenko, the Ukrainian's consciousness, the literature of the Ukrainian diaspora, F. Koval, the popularizer of the work, the tasks for successors.

Стаття надійшла до редакції 18.03. 2014 р.

Бочко Марія – кандидат філологічних наук, доцент Ужгородського національного університету.